

moderna tänkandets harmoniseringsinriktade framstegstanke – att mänskligheten står att vinna på att Historien och Förnuftet så att säga bringas att gå fot med varandra – utan enkelt uttryckt vem som ska hålla i kopplet: Ska historien Rationaliseras eller ska förnuftet Historiseras? Som Merzel uppfattar saken står det moderna tänkandet inkilat mellan dessa ytterligheter, och han förespråkar som respons till dilemmat ett återvändande till en sokratesiansk, klassisk rationalism.

Bilden framträder så av moderniteten såsom väsentligen bestämd och fixerad av sitt omöjliggörande av den klassiska föreställningen om en naturgiven, kulturtranscendent tingens ordning; en platonisk grotta stängd inifrån, om man så vill. Kopplingen mellan denna samtidstolkning och den sammantagna historien om esoteriskt filosofiskrivande som Merzel vill stödja den på är suggestiv. Ur argumentationssynpunkt är den emellertid till del oegentlig, eftersom det bara är en av de fyra esoterismformerna (den pedagogiska) som verkligen kräver en förmodern, subjektorienterad kunskapssyn för sin senmoderna begriplighet. Som Merzel själv påpekar går det att förstå användandet av oklarhet som ett nödvändigt ont hos de andra tre, motiverat av faktorer externa för filosofin som sådan (s. 205). Att det endast är den pedagogiska esoterismen som har en självständig, positiv och egentligt filosofisk motivering gör den i sammanhanget till något av esoterismens ideologiska ankare, och Merzels kulturkritiska retorik har en följdriktig tendens att böja av mot den även när så inte sägs rent ut. (Till exempel utgör passagen om sanningens eventuella farlighet på s. 164-165, som tillhör kapitlet om den samhällsförsvarende esoterismen, en glidning från utomfilosofiska till inomfilosofiska teman.)

En annan möjlig synpunkt på Merzels kulturkritiska retorik är att den genomgående är tämligen kraftfullt formulerad, vilket rimmer illa med bokens upprepade bedyranden om sin egen saklighet. Det är ingen överdrift att säga att den tonala koherensen ofta tänjs intill bristningsgränsen – och ibland över den. Ett exempel återfinns i Merzels diskussion av vår moderna ”socialiserade” syn på filosofisk verksamhet som ett publiceringsdrivet, specialiserat och arbetsdelat bidrag till det kollektiva vetandet. Här konstaterar Merzel att denna skiljer sig från en förmodern, vishetsorienterad syn (s. 230-232), och vill påminna om att idén att vishet inte bara kan läras ut, utan rentav publiceras i den moderna samhällsprogressiva meningen är väldigt o-sokratisk (s. 230). Förstådd som den medvetna kultiveringen av och garanten för den vitala och i sista hand djupt privata kopplingen mellan tanke och liv – ”our ’ownmost’ activity” (s. 215) – krängs den klassiska filosofin ut och in av de moderna (företrädesvis anglosaxiska) arbetsvillkoren, tycks Merzel vilja säga. ”The open society is highly sensitive to the dangers of obscurity but blind to those of plainness and clarity”, slår Merzel fast i en ofta citerad mening, men han är inte klar: ”Ultimate reality, we seem to presuppose, is what exists in broad daylight and is accessible to everyone in his everyday mood. But

many earlier thinkers saw the greatest obstacle to philosophic insight precisely in the deadening effect that the prosaic has on the soul: a kind of trivializing everydayness arising from our dispersal in the world, from our excessive garrulousness, from the grip of stale custom and convention, and from the loss of mystery, wonder, and awe. [...] One cannot philosophize in public any more than one can make love there.” (s. 226-227) Det eldfångda tonfallet är svårt att förena med en saklig diskussion om den historiska fakticiteten av en förlorad skrivart. Här talar Merzel tydligt nog om någonting större.

Faktum är att Merzel i den senmoderna västliga traditionens blindhet för klassikernas esoteriska filosofiskrivande ytterst anar en förflackning av hela vår föreställning av vad det mänskliga förnuftet är och förmår (s. xiii-xv, 344ff). Tanken tycks vara att den sanna historien om det mänskliga förnuftet är en esoterisk historia, som ännu inte är avtäckt – ett argument som hade fungerat bättre om den senmoderna förnuftskritiken hade varit mer grundad i etablerad, exoteristisk historieskrivning än i filosofisk självreflektion. Merzels teckning av den senmoderna förnuftskritik han kallar ”historicism” är för övrigt överlag förvånande nyanslös för att komma från en så historiskt medveten författare. Han berör inte med ett ord möjligheten för den enskilda människan att omfatta vad han kallar för en förmodern (statisk, icke-harmoniserande) syn på förhållandet mellan filosofisk teori och mänsklig, samhällelig praxis genom just senmoderna, förnuftskritiska verktyg – eller att liknande tanke-system i icke-västliga traditioner faktiskt har tjänat en sådan funktion i årtusenden. (Här utgör den buddhistiska dialektiken med dess tillhörande tvåsanningslära ett bra exempel). För honom tycks denna typ av teoretiserande istället vara en ren återvändsgränd; helt enkelt ett slags epistemologi körd baklänges.

Sammantaget är *Philosophy Between the Lines* en genomarbetad och nydanande bok inte bara för den politiska filosofin, filosofihistoriegrafen och de forskningsfält som ansluter till den, utan även, och kanske viktigast, för vår senmoderna självförståelse.

Per Lind
Doktorand, Lund

Hans de Wit, *Empirical Hermeneutics, Interculturality, and Holy Scripture*. Elkhart/Indiana: Evangel Press 2012. 96 sid.

Den här boken slår ett slag för och presenterar ett nytt forskningsfält, nämligen det författaren kallar för ”empirisk hermeneutik”, här även med betoning på interkulturalitet. Fältet handlar om vanliga människors läsning av heliga texter och möten över texten dem emellan. de Wit förklarar att forskningsfältet ”has to do with the question of whether reading Bible stories jointly by groups from often radically different cultural

and sociopolitical contexts can contribute to justice and liberation” (5).

Det fleråriga projekt som finns redovisat i *Through the Eyes of Another: Intercultural Readings of the Bible* (finns online), för vilket de Wit var ledare, ligger till grund för denna lilla bok. Här tar de Wit ett steg tillbaka och presenterar och sammanfattar projektet på ett ibland alltför teoretiskt sätt. Projektet är det första av större karaktär som genomförts där de Wit och hans kollegor med hjälp av empiriska metoder undersökt hur den vanlige, lokalt förankrade läsaren hanterar, förklarar och använder bibeltexter, samt vilka effekter texterna har på läsaren. Först i mitten av boken blir de Wit konkret och tar med sig sina läsare på en resa runt jorden där det står klart att projektet involverat grupper av människor från över 25 länder och representerat ett hundratal denominationer. De har alla läst Joh 4 om kvinnan vid Sykars brunn. Förutom att grupperna har beskrivit sig själva och sina sociala sammanhang, har de redovisat sina läsningar och reaktioner på texten. Denna ca 3000-sidiga ”folkets kommentar” utgör projektets empiriska material.

I början av boken behandlar de Wit ”the turn to the reader”, från den fiktive läsaren i reader-response teorier till den verkliga, faktiske läsaren. Även om en del forskning inom ramen för empirisk hermeneutik har gjorts på södra halvklotet (t.ex. Dube, West och Ukpong), menar de Wit mycket riktigt att fältet ännu är i sin linda, särskilt vad gäller analysmetoder och teoribildningar. Introduktionsboken har därmed främst ett fokus på teorier där de Wit utgår ifrån den empiriska hermeneutikens vikt för texters användning och applicering. Därmed placeras hans forskning metodologiskt inom fältet receptionshistoria, något som de Wit hade kunnat framhålla på ett tydligare sätt.

De Wits stora undersökning är mycket inspirerad av cultural studies och fokuserar på, som titeln anger, interkulturalitet, vars funktion han presenterar som följande: ”...if we attach the label intercultural to hermeneutics, we are dealing with a normative dimension; intercultural is not solely a way of reading the Bible that crosses geographical boundaries but is an ethically loaded concept.” (20) Projektet visar tydligt hur gruppernas läsningar påverkas av kultur, tradition och kontext. Föga förvånande är skillnaderna stora både i tolkning och angreppssätt av Joh 4 mellan läsarna på södra och norra halvklotet där grupperna många gånger fascinerats – eller irriterats – över den andres läsning. De Wit visar genom empiriska citat hur kultur och denomination skapar helt olika förståelser av aspekter i Joh 4 (t.ex. kvinnans moral, ”levande vatten”, brunnen som plats för möte). Materialet visar inte enbart på en stor mängd tolkningar, utan också hur de olika grupperna fyller i textens luckor och gör texten relevant för sin egen kontext. Mötena över kulturgränser har både berikat och gjort läsarna mer medvetna om sina hermeneutiska förutsättningar då grupperna enskilt och tillsammans har diskuterat ideologi, genderfrågor och rasism.

Med avseende på projektets etiska aspekter står De Wit i dialog med Levinas i och med det faktum att i ett projekt som detta ges ”de minsta” en röst och ett bemyndigande. Många läsare har även rapporterat om bibelsamtalens självvårdande effekter i deras liv. Till följd av detta resonerar de Wit över rollen av socialt minne och dess formativa och normativa aspekter för texttolkning och för gruppdynamik men också över det sätt på vilket minnen är kopplade till etik. Boken avslutas med de Wits slutsats att empirisk hermeneutik kan fungera som en missions- såväl som en utvecklingsstrategi.

De Wit anser att det empiriska materialet med fördel först kan analyseras och kodas med hjälp av grounded theory för att i ett andra steg koda mer av den exegetisk-hermeneutiska processen, för att i ett tredje och sista steg fästa fokus på läsarens tillgodogörande och applicering av texten i sitt liv/sammanhang. Vid det interkulturella utbytet undersöks även interaktionen och reaktionen på de andras läsningar i steg två och därefter hur tron och bibelläsningen har påverkats av interaktionen. Genom att göra analyser av insamlat material på detta sätt belyses relationen mellan text och läsare menar de Wit. En styrka som här bör nämnas är att de Wit visar konkret med bilder i datorprogram hur kodningsprocessen ser ut i olika skeden.

Läsaren bör vara beredd på en märklig kapitelindelning, och ibland även egendomlig struktur. Om bokens läsare antas vara (socialt engagerade) exegeter (vilket författaren antyder) blir boken ibland alltför filosofisk, har bristande metodbeskrivning samt har ett språk som många gånger lättare anammas av forskare i andra discipliner. De projekt som boken vill mana till kan mycket väl genomföras inom ramen för bibelvetenskap, om än inte enbart. Oavsett forskarens disciplin kräver undersökningar som denna en ämnesöverskridande bredd.

I min mening är boken läsvärd mer för de tankar den sätter igång om möjliga projekt än för sin egen skull. Den kan med fördel läsas av alla nyfikna på empirisk hermeneutik och på att studera ”vanliga” bibelläsare, men inte främst för att få svar utan att få inspiration till vidare frågor. Jag ser ett fält som både har stor potential och som väntar på att bli utforskat. Möjligheterna är många och forskningen kan också vara till gagn för världen där ute.

Jennifer Nyström
Doktorand, Lund